

The Effect of Life Cycle on Financial Statement Comparability by Consideration Moderating Role of the Information Asymmetric¹

Sad Sabah Saleh², Darush Foroghi³, Seyed Abbas Hashemi⁴

Received: 2024/05/19
Accepted: 2024/09/11

Research Paper

Abstract

The purpose of the research is to investigate the effect of different stages of the firms's life cycle on the comparability of financial statements with regard to the role of information asymmetry. The statistical the population of this study are all companies listed in Tehran Stock Exchange, in which 100 companies in the period 2012 to 2023 have been selected by systematic elimination method. For data analysis and hypothesis testing, multivariate regression model based on panel data regression is used. The findings of the research showed that the comparability of financial statements is higher in the maturity stage than in other stages. Also, the findings showed that despite high information asymmetry, firm in the maturity stage are more inclined to present comparable financial statements. The findings of this research provide evidence that firms in the maturity stage are more comparable due to having an efficient accounting system, skilled human resources and strong internal control.

Keyword: Financial Statement Comparability, Life Cycle, Information Asymmetric.

JEL Classification: G32, M41, D42.

1. doi: 10.22051/JERA.2024.47241.3246

2. Ph.D. Student, Department of Accounting, Faculty of Administrative Sciences and Economics, University of Isfahan, Isfahan, Iran. (S.Saleh@ase.ui.ac.ir).

3. Professor, Department of Accounting, Faculty of Administrative Sciences and Economics, University of Isfahan, Isfahan, Iran. (Corresponding Author). (foroghi@ase.ui.ac.ir).

4. Associate Professor. Department of Accounting, Faculty of Administrative Sciences and Economics, University of Isfahan, Isfahan, Iran. (a.hashemi@ase.ui.ac.ir).

تأثیر چرخه عمر شرکت بر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی با در نظر گرفتن نقش تعدیل گر عدم تقارن اطلاعاتی^۱

سعد سبح صالح^۲، داریوش فروغی^۳، سیدعباس هاشمی^۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۳۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۲۱

مقاله پژوهشی

چکیده

هدف پژوهش بررسی تأثیر مراحل مختلف چرخه عمر شرکت بر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی با توجه به نقش عدم تقارن اطلاعاتی است. جامعه آماری این پژوهش کلیه شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. به منظور تعیین نمونه با استفاده از روش غربالگری تعداد ۱۰۰ شرکت در دوره زمانی ۱۳۹۱ تا ۱۴۰۱ انتخاب شده است. برای آزمون فرضیه‌های پژوهش از الگوی رگرسیون چند متغیره مبتنی بر داده‌های ترکیبی و روش حداقل مربعات تعمیم‌یافته استفاده شده است. یافته‌های پژوهش نشان داد که مقایسه پذیری صورت‌های مالی در مرحله بلوغ نسبت به سایر مراحل بیشتر است. همچنین یافته‌ها نشان داد که با وجود عدم تقارن اطلاعاتی بالا، شرکت‌ها در مرحله بلوغ تمایل بیشتری به ارائه صورت‌های مالی مقایسه پذیر دارند. یافته‌های این پژوهش، شواهدی را ارائه می‌کند که شرکت‌ها در مرحله بلوغ به دلیل داشتن سیستم حسابداری کارآمد، نیروی انسانی ماهر و کنترل داخلی قوی، از قابلیت مقایسه بیشتری برخوردار هستند.

واژه‌های کلیدی: قابلیت مقایسه صورت‌های مالی، چرخه عمر، عدم تقارن اطلاعاتی.

طبقه‌بندی موضوعی: D42، M41، G32.

10.22051/JERA.2024.47241.3246.doi .1

۲. دانشجوی دکتری، گروه حسابداری، دانشکده علوم اداری و اقتصاد، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. (S.Saleh@ase.ui.ac.ir).

۳. استاد، گروه حسابداری، دانشکده علوم اداری و اقتصاد، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. (نویسنده مسئول). (foroghi@ase.ui.ac.ir).

۴. دانشیار، گروه حسابداری، دانشکده علوم اداری و اقتصاد، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران. (a.hashemi@ase.ui.ac.ir).

<https://jera.alzahra.ac.ir>

مقدمه

بر اساس چارچوب مفهومی هیات تدوین استانداردهای حسابداری^۱ (۲۰۱۰) قابلیت مقایسه به سودمندی در تصمیم اطلاعات حسابداری برای استفاده کنندگان، کمک می‌کند. همین طور بر اساس همین بیانیه زمانی اطلاعات برای سرمایه‌گذاران مفیدتر خواهد بود که از مزیت قابلیت مقایسه برخوردار باشند. در بازارهای سهام، ارزیابی فرصت‌های جایگزین برای سرمایه‌گذاران ضروری است. این مقایسه بدون صورت‌های مالی قابل مقایسه دشوار خواهد بود (هیات تدوین استانداردهای حسابداری مالی، ۲۰۱۰). مقایسه پذیری ذینفعان را قادر می‌سازد تا درک عمیقی در مورد شباهت‌ها و تفاوت‌های اقتصادی در بین شرکت‌های داخل صنعت داشته باشند. مقایسه‌پذیری یک ابزار نظارتی است که هزینه‌های پردازش اطلاعات را برای سرمایه‌گذاران و عوامل نظارتی کاهش می‌دهد (دی فرانکو و همکاران، ۲۰۱۱). به طور مثال در شرکت‌های با مقایسه‌پذیری بیشتر مدیریت سود مثبتی بر ارقام تعهدی، کمتر است (سان^۲، ۲۰۱۶؛ خزایی و همکاران، ۱۴۰۰). همچنین قابلیت مقایسه کیفیت و شفافیت محیط اطلاعاتی را افزایش می‌دهد و در نتیجه سرمایه‌گذاران، تحلیلگران، حساب‌برسان و سرمایه‌گذاران نهادی را قادر می‌سازد تا با دقت بیشتری بر رفتار مدیریتی نظارت کنند (ایمهاف و همکاران^۳، ۲۰۱۷؛ بهنام پور و همکاران، ۱۴۰۲). از آنجایی که قابلیت مقایسه با افزایش کیفیت محیط اطلاعات و کاهش هزینه‌های کسب اطلاعات، مزایای مختلفی را ایجاد می‌کند (هاشمی و همکاران، ۱۳۹۹)، بنابراین درک عواملی که باعث بهبود مقایسه‌پذیری می‌شوند، مهم است. یکی از این عوامل چرخه عمر شرکت است (بیسواز و همکاران^۴، ۲۰۲۲).

چرخه عمر شرکت از پنج مرحله مختلف معرفی، رشد، بلوغ، افول و رکود تشکیل شده است (دیکنسون^۵، ۲۰۱۱). این مراحل هم توسط عوامل داخلی (مانند انتخاب‌های استراتژیک، منابع و توانایی مدیریتی) و هم عوامل خارجی (مانند محیط رقابتی و عوامل کلان اقتصادی) القا می‌شوند. بر اساس مفهوم چرخه عمر، شرکت‌ها در مراحل مختلف قرار می‌گیرند که هر مرحله شرایط بسیار متفاوتی را دارند. برخی از این شرایط همچون نیروی انسانی، در دسترس بودن

۱. Financial Accounting Standards Board

۲. Sohn

۳. Imhof et al

۴. Biawaz et al

۵. Dickinson

منابع و فرصت‌ها و مشوق‌ها برای اختیارات مدیریتی احتمالاً نقش مهمی در شکل دادن کیفیت گزارشگری مالی دارند. می‌توان انتظار داشت که این شرایط منجر به تفاوت در کیفیت گزارشگری مالی و مقایسه پذیری شرکت‌ها شود (بیسواز و همکاران، ۲۰۲۲).

مراحل چرخه زندگی با عوامل منحصر به فرد مشخص می‌شود. این عوامل مانند استراتژی‌ها، منابع و محیط رقابتی، ساختارهای سازمانی، سیستم‌ها و مشکلات نمایندگی متفاوتی را ایجاد می‌کنند و در نتیجه فرآیندهای گزارشگری مالی را شکل می‌دهند. این پویایی محیطی را برای مقایسه بین شرکت‌ها در مرحله چرخه عمر ایجاد می‌کند تا در مراحل مختلف تفاوت باشد (حسن و حبیب^۱، ۲۰۱۷). شرکت‌ها در مرحله بلوغ ساختارهای سازمانی، کنترل‌های داخلی بهتر و کارکنان ماهر دارند که این موارد تهیه صورت‌های مالی قابل مقایسه را تسهیل می‌کنند (کریشنان و همکاران^۲، ۲۰۲۱). شرکت‌های بالغ دارای سودآوری نسبتاً ثابت و جریان‌های نقدی با نوسان کمتری هستند (حسن و حبیب، ۲۰۱۹)؛ بنابراین، برآورد درآمدها و هزینه‌های آتی که منعکس‌کننده شرایط واقعی اقتصادی است برای مدیران شرکت‌های بالغ کمتر چالش برانگیز است (بیسواز و همکاران، ۲۰۲۲). بنابراین، قابلیت مقایسه بین همتایان صنعت را افزایش می‌دهند. شرکت‌ها در مرحله معرفی و رشد ممکن است انگیزه‌هایی برای تهیه صورت‌های مالی قابل مقایسه داشته باشند، زیرا چنین شرکت‌هایی با مشکلات عدم تقارن اطلاعاتی مواجه هستند و دسترسی محدودی به منابع مالی دارند که برای سرمایه‌گذاری و نوآوری برای حفظ مزیت رقابتی حیاتی است (دیکنسون، ۲۰۱۱). صورت‌های مالی قابل مقایسه‌تر می‌تواند دسترسی به تأمین مالی خارجی را فراهم کند. با این حال، شرکت‌ها در معرفی و رشد نیز سیستم‌های حسابداری توسعه‌نیافته و کنترل‌های داخلی ضعیف‌تری دارند که به‌عنوان موانعی در برابر افزایش سطح دقت برآوردهای حسابداری آتی عمل می‌کنند، بنابراین سطوح پایین‌تری از مقایسه را در پی دارند. شرکت‌ها در مرحله زوال نیز به دلیل پدیده "مسئولیت پیری" از قابلیت مقایسه ضعیف رنج می‌برند. به طور خاص، کاهش ناکارآمدی داخلی شرکت‌ها و فرسایش فناوری، محصولات، مفاهیم تجاری و استراتژی‌های مدیریت، راه را برای عدم استفاده از منابع موجود برای ایجاد سیستم‌های حسابداری، شیوه‌ها و مکانیسم‌های کنترل داخلی سالم هموار می‌کند، در

1. Hasan & Habib
2. Krishnan et al

نتیجه قابلیت مقایسه را کاهش می‌دهد (بیسواز و همکاران، ۲۰۲۲). برگر و اودل^۱ (۱۹۹۸) پیشنهاد می‌کنند که شرکت‌ها در مراحل مختلف چرخه عمر، در توانایی خود برای جمع‌آوری سرمایه متفاوت هستند. به عنوان مثال، شرکت‌های جوان عموماً سهام خصوصی را انتخاب می‌کنند، در حالی که شرکت‌های بالغ عمدتاً به بازارهای عمومی متکی هستند. شرکت‌ها در مرحله معرفی، نسبتاً کوچک، ناشناخته هستند و کمتر توسط تحلیلگران و سرمایه‌گذاران دنبال می‌شوند. این عدم تقارن اطلاعاتی را ایجاد می‌کند که باعث قیمت‌گذاری اشتباه می‌شود. در مقابل، شرکت‌های بالغ برای سرمایه‌گذاران شناخته شده هستند و بیشتر توسط تحلیلگران دنبال می‌شوند، کمتر از مشکلات عدم تقارن اطلاعاتی رنج می‌برند و در نتیجه دارای هزینه سرمایه کمتری و قابلیت مقایسه صورت‌های مالی بیشتر است (بیسواز و همکاران، ۲۰۲۲). بنابراین هدف این پژوهش بررسی تأثیر چرخه عمر شرکت بر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی با توجه به نقش عدم تقارن اطلاعاتی است.

بررسی تأثیر چرخه عمر شرکت بر قابلیت مقایسه به طور بالقوه برای قانون‌گذاران، سرمایه‌گذاران، تحلیلگران و حساب‌برسان مهم است. به عنوان مثال، اگر قابلیت مقایسه در مراحل چرخه عمر متفاوت باشد، دانستن اینکه کدام مراحل چرخه عمر مشکل‌ساز است می‌تواند به تحلیلگران و حساب‌برسان هشدار دهد که در تجزیه و تحلیل و حساب‌برسی شرکت‌ها دقت بیشتری داشته باشند. به طور مشابه، استاندارد‌گذاران و قانون‌گذاران می‌توانند مقایسه‌پذیری بین شرکت‌ها را در مرحله خاصی از چرخه عمر نظارت و الزام یا تشویق کنند. در ادامه مبانی نظری و روش‌شناسی پژوهش ارائه می‌شود. سپس، یافته‌های پژوهش مطرح و در پایان بر اساس یافته‌های پژوهش، نتیجه‌گیری صورت می‌گیرد و با طرح محدودیت‌ها و پیشنهادهای پژوهشی و کاربردی به پایان می‌رسد.

مبانی نظری و توسعه فرضیه‌های پژوهش

بر اساس تئوری چرخه عمر شرکت، شرکت‌ها از طریق مراحل چرخه عمر متمایز تکامل می‌یابند. درآمدزایی، سودآوری و جریان‌های نقدی در مراحل معرفی و رشد نامشخص هستند. این شرکت‌ها با "مسئولیت جدید بودن" مواجه می‌شوند و مستعد خروج از بازار هستند (حسن

و حبیب (۲۰۱۷). شرکت‌های در حال رشد بر روی اصلاح و بهبود محصول به دلیل رقابت شدید تمرکز می‌کنند. حسن و همکاران^۱ (۲۰۱۷) نشان دادند که شرکت‌ها در مراحل معرفی، رشد و رکود عملکرد مالی شکننده‌ای دارند. شرکت‌هایی که در مرحله افول هستند بیشتر بر بقا تمرکز می‌کنند. در مقابل، شرکت‌ها در مرحله بلوغ درآمدها و جریان‌های نقدی پایدارتری دارند و بنابراین، عدم اطمینان کلی نسبتاً کمتر است. علاوه بر این، شرکت‌های بالغ دارای پایگاه مشتری بزرگ‌تر و مزایای متنوع سازی هستند که منجر به کاهش ریسک جریان نقدی می‌شود (دیکسون، ۲۰۱۱). تئوری چرخه عمر همچنین پیشنهاد می‌کند که پاداش کسب سهم بازار برای ایجاد مزیت‌های تقاضا، یا ایجاد ظرفیت برای ایجاد مزیت‌های هزینه‌ای، در طول مراحل چرخه عمر شرکت کاهش می‌یابد.

به عبارت دیگر، پاداش‌ها در مراحل اولیه چرخه عمر شرکت بیشتر است. بنابراین، لازم است رشد درآمد در مراحل اولیه چرخه عمر شرکت به حداکثر برسد تا تقاضای دائمی یا منافع هزینه نسبت به رقبا ایجاد شود (کارنانی^۲، ۱۹۸۴). در نتیجه، شرکت‌ها در مراحل مختلف چرخه عمر نیازمند مهارت‌های مدیریتی، اولویت‌ها، ساختارها و استراتژی‌های متفاوتی هستند (میلر و فریزن^۳، ۱۹۸۴). بر این اساس، شرکت‌ها الگوهای جریان نقدی عملیاتی، سرمایه‌گذاری و تأمین مالی متفاوتی را در مراحل مختلف چرخه عمر نشان می‌دهند (دیکسون، ۲۰۱۱).

شواهد تجربی قبلی نشان داده است که چرخه عمر شرکت بر نتایج سطح شرکت تأثیر می‌گذارد. به عنوان مثال، مراحل مختلف چرخه عمر بر واکنش بازار سهام نسبت به اطلاعات حسابداری (آنتونی و رامش^۴، ۱۹۹۲)، سیاست‌های نقدی، تأمین مالی و سرمایه‌گذاری (دی آنجلو و همکاران^۵، ۲۰۰۶)، اجتناب مالیاتی (حسن و همکاران، ۲۰۱۷) و افشای مسئولیت‌پذیری اجتماعی (حسن و حبیب، ۲۰۱۷) تأثیر می‌گذارد. در مراحل اولیه چرخه عمر شرکت، مدیران احتمالاً بر روی استراتژی‌های متنوع و در فرصت‌هایی سرمایه‌گذاری می‌کنند که ممکن است بقای بلندمدت را فراهم کند (دونالدسون و لورش^۶، ۱۹۸۳). این الزامات استراتژیک منجر به سطوح بالاتر عدم تقارن اطلاعاتی بین سرمایه‌گذاران و مدیران برای شرکت‌ها در مراحل معرفی

1. Hasan & et al

2. Karnani

3. Miller & Frieson

4. Anthony & Ramesh

5. Deangelo & et al

6. Donaldson & Lorsch

و رشد چرخه عمر آن‌ها می‌شود. در نتیجه، شرکت‌هایی که در مراحل اولیه چرخه عمر خود هستند، کمتر توسط تحلیلگران دنبال می‌شوند.

چرخه حیات یک شرکت شامل مراحل معرفی، رشد، بلوغ، افول و رکود است (دیکسون، ۲۰۱۱). در حالی که نظریه چرخه عمر سنتی استدلال می‌کند که سازمان‌ها از زمان تولد تا رکود یکنواخت هستند، نظریه چرخه عمر معاصر استدلال می‌کند که تکامل شرکت‌ها در طول چرخه عمر غیرخطی است (حیب و حسن، ۲۰۱۹).

تئوری چرخه عمر شرکت نشان می‌دهد که شرکت‌ها از یک سری الگوهای قابل پیش‌بینی توسعه عبور می‌کنند و منابع، قابلیت‌ها، استراتژی‌ها و ساختارها به طور قابل توجهی با مراحل توسعه متفاوت هستند (میلر و فریزن، ۱۹۸۰). عوامل منحصربه‌فرد هر مرحله از چرخه عمر شرکت انگیزه‌های مختلفی را برای مدیران ارائه می‌دهد تا صورت‌های مالی قابل مقایسه را ارائه کنند. به طور مشابه، سرمایه‌گذاران در هر مرحله از چرخه عمر شرکت انتظارات متفاوتی دارند و تقاضاهای آن‌ها برای صورت‌های مالی قابل مقایسه بر این اساس متفاوت است (بیسواز و همکاران، ۲۰۲۲). شرکت‌های بالغ دارای سودآوری نسبتاً ثابت و جریان‌های نقدی با نوسان کمتری هستند. علاوه بر این، آن‌ها در یک محیط خاص‌تر عمل می‌کنند (دیکسون، ۲۰۱۱؛ حیب و حسن، ۲۰۱۹). بنابراین، برای مدیران شرکت‌های بالغ برآورد درآمدها و هزینه‌های آتی که منعکس‌کننده شرایط واقعی اقتصادی هستند کمتر چالش برانگیز است که قابلیت مقایسه را افزایش می‌دهند.

شرکت‌های بالغ نسبت به سایر شرکت‌ها، ساختارهای سازمانی نسبتاً رسمی‌تری دارند (هانکز، ۱۹۹۰)، کارمندان آموزش دیده دارند (کالتون و رودک، ۲۰۱۱) و مکانیزم‌های کنترل داخلی پیشرفته‌تری دارند (کریشنان و همکاران، ۲۰۲۱). کریشنان و همکاران (۲۰۲۱) دریافت که مکانیسم‌های کنترل داخلی قوی که توسط شرکت‌های بالغ در اختیار است، کیفیت تطابق را افزایش می‌دهد و تجدید ارائه‌های مالی را کاهش می‌دهد. خزایی و همکاران (۱۳۹۸) نشان دادند که توانایی مدیران بر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی تأثیر مثبت دارد. بنابراین انتظار می‌رود این ویژگی‌ها مدیران را قادر می‌سازد تا ارزش‌های مالی فعالیت‌های اقتصادی را به طور دقیق برآورد کنند و سیاست‌های حسابداری را انتخاب کنند که مطابق با رویه‌های صنعت باشد. بنابراین، قابلیت مقایسه برای شرکت‌های بالغ بالاتر است (بیسواز و همکاران، ۲۰۲۲).

1. Hanks

2. Coulton & Ruddock

در مقابل، شرکت‌هایی که در مراحل معرفی و رشد چرخه زندگی خود هستند، احتمالاً قابلیت مقایسه کمتری را نشان می‌دهند. دلایل آن به شرح زیر است. اولاً شرکت‌ها در مرحله معرفی از کمبود دانش در مورد درآمدها و هزینه‌های بالقوه رنج می‌برند. این گونه شرکت‌ها هنوز در حال توسعه شیوه‌های سازمان، فرآیندها، سیستم‌ها، ساختارها، ظرفیت‌ها و مهارت‌های کارکنان هستند (پرز و همکاران^۱، ۲۰۰۴). کمبود منابع و توانایی‌های مدیریتی در مرحله معرفی، به عنوان موانعی برای اجرای سیستم‌های حسابداری خوب و کنترل‌های داخلی عمل می‌کند (دیل و همکاران^۲، ۲۰۰۷). دوماً شرکت‌های در حال رشد دارای ساختار سازمانی پیچیده‌ای هستند که هدفشان نوآوری، رشد و تنوع است (دیکسون، ۲۰۱۱) در نتیجه در ایجاد و نگهداری سیستم‌های اطلاعات حسابداری سالم با مشکل مواجه می‌شوند بنابراین شرکت‌های در مرحله معرفی و رشد نسبت به هم‌تایان شرکت بالغ خود، صورت‌های مالی کمتر قابل مقایسه دارند.

شرکت‌های در مرحله افول با حاشیه سود بسیار کم یا منفی، سطوح پایین کارایی و بهره‌برداری کم از ظرفیت مشخص می‌شوند (دیکسون، ۲۰۱۱). بر اساس پژوهش حسن و چئونگ^۳ (۲۰۱۸)، شرکت‌های در مرحله افول به دلیل ناکارآمدی داخلی و فرسایش فناوری، محصولات، مفاهیم تجاری و استراتژی‌های مدیریت در طول زمان با احتمال نسبتاً بالایی برای خروج از بازار مواجه هستند. علاوه بر این شرکت‌ها در مرحله افول ریسک بیشتری دارند (حبیب و حسن، ۲۰۱۷). در نتیجه شرکت‌ها در مرحله افول از قابلیت مقایسه صورت‌های مالی کمتری برخوردار است (بیسواز و همکاران، ۲۰۲۲).

شرکت‌های بالغ سابقه طولانی در بازار دارند و تحلیلگران و سرمایه‌گذاران از نزدیک دنبال می‌شوند. این‌ها عواملی هستند که منجر به مشکلات عدم تقارن اطلاعاتی کمتری می‌شوند (حسن و حبیب، ۲۰۱۷). این گونه شرکت‌ها دارای یک محیط اطلاعاتی پیشرفته هستند که تقاضای بالایی برای صورت‌های مالی قابل مقایسه ایجاد می‌کند. تحقیقات قبلی نشان می‌دهد که تحلیلگران شرکت‌هایی را دنبال می‌کنند که سطوح افشای بیشتری دارند (لانگ و لاندولم^۴، ۱۹۹۳). مقایسه پذیری، مقایسه معنادار بین شرکت‌ها را تسهیل می‌کند و به تحلیلگران اجازه

1. Perez & et ak

2. Doyle & et al

3. Hasan & Cheung

4. Lang & Lundholm

می‌دهد تا در مورد شباهت‌ها و تفاوت‌های اقتصادی در بین شرکت‌های قابل مقایسه استنتاج کنند. شرکت‌های در مرحله بلوغ احتمالاً صورت‌های مالی قابل مقایسه تهیه می‌کنند، زیرا انجام این کار کیفیت محیط اطلاعاتی و شفافیت آن را افزایش می‌دهد، بنابراین، هزینه‌های کسب اطلاعات خصوصی تحلیلگران را کاهش می‌دهد (ویرچینیا^۱، ۱۹۹۰).

سیستم‌های کنترل داخلی تثبیت شده در شرکت‌های بالغ نیز محیط اطلاعاتی پیشرفته‌تری را تسهیل می‌کند و باعث ایجاد اطمینان در ذهن سرمایه‌گذاران در مورد کیفیت صورت‌های مالی می‌شود. شرکت‌های قابل مقایسه به معیارهایی برای یکدیگر تبدیل می‌شوند و در نتیجه نظارت هم‌تایان را تقویت می‌کنند. این نظارت بیشتر هم‌تایان، عدم تقارن اطلاعات را کاهش می‌دهد (کیم و همکاران^۲، ۲۰۱۶). بنابراین، انتظار می‌رود که مقایسه پذیری شرکت‌های بالغ با بهبود محیط اطلاعاتی و کاهش عدم تقارن اطلاعات، همراه با سیستم‌های کنترل داخلی پیشرفته، القا شود (بیسواز و همکاران، ۲۰۲۲).

در مقابل شرکت‌ها در سایر مراحل چرخه عمر دارای قابلیت مقایسه کم ناشی از عدم تقارن اطلاعاتی بالا و کنترل‌های داخلی ضعیف هستند. شرکت‌ها در مرحله معرفی دارای نوسانات ویژه و هزینه‌ها سرمایه بالاتر هستند که حاکی از عدم اطمینان بیشتر در مورد جریان‌های نقدی آتی و بازده سهام است (حبیب و حسن، ۲۰۱۷). این عدم قطعیت‌ها یک محیط اطلاعاتی مبهم با عدم تقارن اطلاعاتی بالا ایجاد می‌کند. کمبود کارکنان ماهر و کنترل‌های داخلی ضعیف همراه با الزامات حسابداری پیچیده، قابلیت مقایسه را کاهش می‌دهد. بنابراین، چنین شرکت‌هایی بیشتر از مشکلات اطلاعاتی نامتقارن رنج می‌برند. با این حال، شرکت‌ها در مرحله معرفی و رشد نیازهای تأمین مالی بیشتری دارند و به دلیل هزینه سرمایه بالا ناشی از افزایش عدم تقارن اطلاعاتی، با چالش‌های بیشتری در کسب تأمین مالی مواجه هستند (حسن و همکاران، ۲۰۱۵). اگرچه شرکت‌ها در مرحله معرفی و رشد انگیزه‌هایی برای تهیه صورت‌های مالی قابل مقایسه برای افزایش شفافیت و کیفیت محیط اطلاعاتی دارند. اما انتظار می‌رود که وجود عدم تقارن اطلاعاتی و ضعف‌های کنترل داخلی در این شرکت‌ها، قابلیت مقایسه آن‌ها را به خطر می‌اندازد و سبب کاهش مقایسه پذیری صورت‌های مالی می‌شود (بیسواز و همکاران، ۲۰۲۲).

1. Verrecchia

2. Kim & et al

با توجه به مبانی نظری و پیشینه پژوهش، فرضیه‌های پژوهش به شرح زیر است:

فرضیه اول: قابلیت مقایسه صورت‌های مالی در دوره معرفی نسبت به دوره بلوغ کمتر است.

فرضیه دوم: قابلیت مقایسه صورت‌های مالی در دوره رشد نسبت به دوره بلوغ کمتر است.

فرضیه سوم: قابلیت مقایسه صورت‌های مالی در دوره افول نسبت به دوره بلوغ کمتر است.

فرضیه چهارم: زمانی که عدم تقارن اطلاعاتی زیاد است تأثیر دوره بلوغ بر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی افزایش می‌یابد.

روش‌شناسی پژوهش

از جنبه هدف، این پژوهش از نوع پژوهش‌های کاربردی است، زیرا نتایج حاصل از آن می‌تواند در تصمیم‌های استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی مورد استفاده قرار گیرد. همچنین از نظر ماهیت، در گروه پژوهش‌های توصیفی همبستگی قرار دارد، زیرا جهت کشف روابط بین متغیرهای پژوهش، از شیوه‌های رگرسیون و همبستگی استفاده شده است. از آنجایی که هدف این پژوهش، تعیین اثر چرخه عمر شرکت بر مقایسه پذیری صورت‌های مالی است، لذا در حوزه مطالعات پس رویدادی قرار می‌گیرد. در این پژوهش دستیابی به نتایج، از طریق آزمون داده‌های موجود انجام گرفته است، بنابراین پژوهش حاضر در گروه پژوهش‌های اثباتی به شمار می‌رود. از طرفی نتایج حاصل از بررسی نمونه، به شیوه استقرایی به جامعه آماری تعمیم داده می‌شود.

جامعه آماری این پژوهش کلیه شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی بازه زمانی ۱۳۹۴ الی ۱۴۰۱ است. به دلیل اینکه جهت محاسبه قابلیت مقایسه صورت‌های مالی نیاز به اطلاعات سه سال قبل است، اطلاعات مورد نیاز سال‌های ۱۳۹۱، ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳ نیز جمع‌آوری شده است. در این پژوهش برای انتخاب نمونه از روش غربالگری استفاده شده است. بدین منظور شرکت‌هایی که حائز شرایط زیر بوده‌اند به عنوان نمونه انتخاب شدند:

۱. به منظور قابل مقایسه بودن اطلاعات، سال مالی شرکت منتهی به پایان اسفندماه باشد.
۲. طی بازه زمانی پژوهش، سال مالی خود را تغییر نداده باشد.
۳. کلیه داده‌های مورد نیاز پژوهش برای شرکت‌های مورد بررسی موجود و در دسترس باشد.
۴. جزء شرکت‌های واسطه‌گری مالی (بانک‌ها، سرمایه‌گذاری، بیمه و لیزینگ) نباشد.

۵. عدم توقف معاملاتی بیش از ۶ ماه
۶. با توجه به نحوه محاسبه متغیر قابلیت مقایسه (داده‌های شش ماهه) لازم که در هر صنعت حداقل ۶ شرکت وجود داشته باشد.
- مطابق جدول ۱، در نتیجه اعمال شرایط فوق، ۱۰۰ شرکت در ۱۱ صنعت انتخاب شدند.

جدول ۱. جدول انتخاب نمونه‌گیری

تعداد شرکت	نوع محدودیت
۴۵۳	تعداد کل شرکت‌های بورسی
۹۳	پایان سال مالی منتهی به آخر اسفندماه و همچنین تغییر در سال مالی
۱۱۰	حذف واسطه‌گری مالی، لیزینگ، بانک‌ها، بیمه‌ها و سرمایه‌گذاری
۴۹	توقف معاملاتی بیش از ۶ ماه
۱۰۱	ناقص بودن داده‌های برخی شرکت‌ها
۱۰۰	شرکت‌های باقی‌مانده

مدل و متغیرهای پژوهش

متغیرهای این پژوهش، شامل متغیر وابسته، مستقل، تعدیل‌گر و کنترلی است که در ادامه نحوه اندازه‌گیری هر یک توضیح داده شده است.

متغیر وابسته: متغیر وابسته این پژوهش قابلیت مقایسه صورت‌های مالی است. دی فرانکو و همکاران (۲۰۱۱) و واعظ و همکاران (۱۴۰۳) قابلیت مقایسه را به‌عنوان میزان تشابه و نزدیکی سیستم حسابداری دو شرکت تعریف نموده‌اند. مطابق با الگوی ارائه‌شده توسط این پژوهشگران، دو شرکت زمانی مشابه در نظر گرفته می‌شوند که برای یک مجموعه از رویدادهای اقتصادی یکسان (مثل بازده)، گزارش مالی (مثل سود حسابداری) مشابه ارائه نمایند. برای اندازه‌گیری قابلیت مقایسه بین دو شرکت i و j ابتدا برای هر شرکت-سال مدل رگرسیونی رابطه (۱) با استفاده از داده‌های سری زمانی (شش ماهه) برای دوره چهار سال اخیر منتهی به پایان سال t برآورد می‌شود.

$$\text{Earning}_{i,k} = \alpha_{i,t} + \beta_{i,t} \text{Return}_{i,k} + \varepsilon_{i,k} \quad (1)$$

که در این رابطه:

$\text{Earning}_{i,k}$: سود خالص شرکت i در شش ماهه k تقسیم بر ارزش بازار سهام شرکت در ابتدای شش ماهه و $\text{Return}_{i,k}$: بازده سهام شرکت i در شش ماهه k است.

ضرایب برآورد شده از رابطه (۱) برای هر شرکت-سال به‌عنوان معیاری از عملیات حسابداری آن شرکت می‌باشد؛ یعنی α و β نشان‌دهنده عملیات حسابداری شرکت i و ضرایب α و β نشان‌دهنده عملیات حسابداری شرکت j می‌باشد. شباهت بین عملیات حسابداری دو شرکت میزان قابلیت مقایسه بین دو شرکت را نشان می‌دهد؛ بنابراین در هر سال با استفاده از رابطه‌های (۲) و (۳)، سود دو شرکت به طور جداگانه با استفاده از ضرایب خاص خود شرکت ولی با بازده شرکت i (رویداد مشابه) برای دوره زمانی مشابه با دوره زمانی رابطه (۱) پیش‌بینی می‌شود.

$$E(\text{Earning})_{ii,k} = \hat{\alpha}_i + \hat{\beta}_i \text{Return}_{i,k} \quad (۲)$$

$$E(\text{Earning})_{ij,k} = \hat{\alpha}_j + \hat{\beta}_j \text{Return}_{i,k} \quad (۳)$$

در این روابط:

$E(\text{Earning})_{ii,k}$: سود پیش‌بینی شده برای شرکت i و شش ماهه k با استفاده تابع حسابداری شرکت i و بازده شرکت i و

$E(\text{Earning})_{ij,k}$: سود پیش‌بینی شده برای شرکت j و شش ماهه k با استفاده تابع حسابداری شرکت j و بازده شرکت i می‌باشند. سپس قابلیت مقایسه بین دو شرکت i و j در سال t از طریق رابطه (۴) محاسبه می‌شود:

$$\text{ComAcc}_{ij,t} = \frac{-1}{8} \sum_{k=7}^k |E(\text{Earning})_{ii,k} - E(\text{Earning})_{ij,t}| \quad (۴)$$

در رابطه (۴) نماد $\text{ComAcc}_{ij,t}$ نشان‌دهنده قابلیت مقایسه بین دو شرکت i و j در سال t است. با توجه به اینکه مقادیر بزرگ‌تر این شاخص بیانگر قابلیت مقایسه بالاتر بین شرکت i و شرکت j است، قابلیت مقایسه برابر با میانگین چهار عدد بزرگ‌تر $\text{ComAcc}_{ij,t}$ محاسبه شده برای شرکت i با شرکت‌های زهم صنعت می‌باشد.

متغیر مستقل: متغیر مستقل این پژوهش چرخه عمر شرکت است که برای اندازه‌گیری از مدل ارائه شده توسط دیکسون (۲۰۱۱) استفاده شده است. طبق این مدل استدلال بر این است که جریان‌های نقد تفاوت در سوددهی، رشد و ریسک شرکت را نشان می‌دهد و از این رو می‌توان از جریان‌های نقد مربوط به فعالیت‌های عملیاتی (CFO)، سرمایه‌گذاری (CFI) و تأمین مالی

(CFF) برای تعیین مراحل چرخه عمر شرکت شامل معرفی، رشد، بلوغ، افول و رکود استفاده کرد:

۱. اگر $CFO < 0$ ، $CFI < 0$ و $CFF > 0$ باشد، نشانگر مرحله معرفی است.
۲. اگر $CFO > 0$ ، $CFI < 0$ و $CFF > 0$ باشد، نشانگر مرحله رشد است.
۳. اگر $CFO > 0$ ، $CFI < 0$ و $CFF < 0$ باشد، نشانگر مرحله بلوغ است.
۴. اگر $CFO < 0$ ، $CFI > 0$ و $CFF < 0$ باشد، نشانگر مرحله افول است.
۵. شرکت‌هایی که در هیچ‌یک از طبقات بالا قرار نگیرند، جزء مرحله رکود طبقه‌بندی می‌شوند.

طبقه‌بندی شرکت‌ها بر اساس مدل دیکسون (۲۰۱۱) بدین شرح است که به طور مثال اگر شرکتی در مرحله معرفی قرار گیرد به آن عدد یک اختصاص داده می‌شود، در غیر این صورت صفر. متغیر تعدیل‌گر این پژوهش عدم تقارن اطلاعاتی است برای اندازه‌گیری عدم تقارن اطلاعاتی از رابطه (۵) استفاده شده است (هاشمی دهچی و همکاران، ۱۳۹۹).

رابطه (۵)

$$SPREAD_{i,t} = \frac{1}{D_{i,t}} \sum_{d=1}^{D_{i,t}} \frac{(ASK_{i,d} - BID_{i,d})}{(ASK_{i,d} - BID_{i,d}) / 2}$$

که در رابطه بالا:

$SPREAD_{i,t}$: دامنه‌ی تفاوت قیمت پیشنهادی خرید و فروش سهام شرکت i در سال t است؛ هرچه دامنه‌ی تفاوت قیمت پیشنهادی خرید و فروش سهام عدد بزرگ‌تری باشد، حاکی از عدم تقارن اطلاعاتی بیشتری است.

$ASK_{i,d}$: بهترین (کمترین) قیمت پیشنهادی فروش سهام روزانه شرکت i ؛

$BID_{i,d}$: بهترین (بیشترین) قیمت پیشنهادی خرید سهام روزانه شرکت i ؛

$D_{i,t}$: تعداد روزهایی از سال t که در آن، بهترین قیمت پیشنهادی فروش و بهترین قیمت پیشنهادی خرید، برای شرکت i موجود باشد.

پس از محاسبه مقدار عدم تقارن اطلاعاتی، شرکت‌هایی که مقدار رابطه (۵) آن‌ها بیشتر از میانه شرکت‌های نمونه باشد، عدد یک اختیار می‌کند و سایر شرکت‌ها عدد صفر.

متغیرهای کنترلی: در این پژوهش بر اساس پژوهش بیسواز و همکاران (۲۰۲۲) از متغیرهای کنترلی به شرح زیر استفاده شده است:

اندازه شرکت: لگاریتم طبیعی ارزش دفتری کل دارایی‌های شرکت

اهرم مالی: نسبت کل بدهی‌ها به ارزش دفتری کل دارایی‌ها

فرصت رشد: نسبت ارزش بازار حقوق صاحبان سهام به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام

سودآوری: نسبت سود خالص به ارزش دفتری کل دارایی‌ها.

رشد فروش: نسبت تغییرات فروش سال جاری به سال قبل.

جریان نقد عملیاتی: نسبت جریان نقد عملیاتی به ارزش دفتری کل دارایی‌ها

برای آزمون فرضیه اول، دوم و سوم پژوهش به پیروی از پژوهش بیسواز و همکاران (۲۰۲۲) از رابطه رگرسیونی به شرح رابطه (۶) استفاده شده است:

رابطه (۶)

$$\text{Com}_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 \text{Intro}_{i,t} + \beta_2 \text{Gro}_{i,t} + \beta_3 \text{Dec}_{i,t} + \beta_4 \text{MA}_{i,t} + \beta_5 \text{Size}_{i,t} + \beta_6 \text{Lev}_{i,t} + \beta_7 \text{MtB}_{i,t} + \beta_8 \text{Roa}_{i,t} + \beta_9 \text{SaleG}_{i,t} + \beta_{10} \text{Cfo}_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

که در رابطه فوق:

$\text{Com}_{i,t}$: مقایسه پذیری شرکت i در سال t

$\text{Intro}_{i,t}$: بیانگر مرحله معرفی شرکت i در سال t

$\text{Gro}_{i,t}$: بیانگر مرحله رشد شرکت i در سال t

$\text{Dec}_{i,t}$: بیانگر مرحله افول شرکت i در سال t

$\text{MA}_{i,t}$: بیانگر مرحله بلوغ شرکت i در سال t

$\text{Lev}_{i,t}$: اهرم مالی شرکت i در سال t

$\text{MtB}_{i,t}$: فرصت رشد شرکت i در سال t

$\text{Roa}_{i,t}$: سودآوری شرکت i در سال t

$\text{SaleG}_{i,t}$: رشد فروش شرکت i در سال t

$\text{Cfo}_{i,t}$: جریان نقد عملیاتی شرکت i در سال t

برای تأیید فرضیه اول، دوم و سوم انتظار می‌رود ضریب β_4 مثبت و از ضرایب β_1 و β_2 و β_3 بزرگ‌تر باشد. برای مقایسه پذیری ضرایب از آزمون والد استفاده می‌شود.

برای آزمون فرضیه چهارم پژوهش به پیروی از پژوهش بیسواز و همکاران (۲۰۲۲) از رابطه رگرسیونی به شرح رابطه (۷) استفاده شده است.

رابطه (۷)

$$\text{Com}_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 \text{Into}_{i,t} + \beta_2 \text{Gro}_{i,t} + \beta_3 \text{Dec}_{i,t} + \beta_4 \text{Ma}_{i,t} + \beta_5 \text{Asy}_{i,t} + \beta_6 \text{Into}_{i,t} * \text{Asy}_{i,t} + \beta_7 \text{Gro}_{i,t} * \text{Asy}_{i,t} + \beta_8 \text{Dec}_{i,t} * \text{Asy}_{i,t} + \beta_9 \text{Ma}_{i,t} * \text{Asy}_{i,t} + \beta_{10} \text{Size}_{i,t} + \beta_{11} \text{Lev}_{i,t} + \beta_{12} \text{MtB}_{i,t} + \beta_{13} \text{Roa}_{i,t} + \beta_{14} \text{SaleG}_{i,t} + \beta_{15} \text{Cfo}_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

که در رابطه فوق:

$\text{Asy}_{i,t}$: عدم تقارن اطلاعاتی شرکت i در سال t

مابقی متغیرها به شرح رابطه (۶) است.

برای تأیید فرضیه چهارم انتظار می‌رود ضریب β_9 مثبت باشد.

یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی

اطلاعات مربوط به آمار توصیفی متغیرهای پژوهش در جدول (۲) ارائه شده است. تعداد مشاهدات در این جدول برای هر متغیر برابر با ۸۰۰ مشاهده شرکت-سال است. میانگین و میانه قابلیت مقایسه صورت‌های مالی به ترتیب ۰/۰۷۲۷ و ۰/۰۴۵۰ است که می‌توان گفت که اکثر شرکت‌ها از قابلیت مقایسه بالای برخوردار هستند. بر اساس مدل دی‌فرانکو و همکاران (۲۰۱۱)، هرچه مقدار این متغیر، به صفر نزدیک‌تر باشد، قابلیت مقایسه شرکت با سایر شرکت‌های هم صنعت بیشتر است. با نتایج نشان می‌دهد میانگین (میانه) اندازه شرکت به ترتیب ۱۵/۲۰۵ (۱۵/۰۸۲) است. همچنین، میانگین اهرم مالی ۰/۶۳۹ نشان می‌دهد ساختار سرمایه شرکت‌ها بیشتر بر اساس تأمین مالی از طریق بدهی بنا نهاده شده است. میانگین بازده دارایی‌ها ۰/۱۲۸۳ بوده و نشان می‌دهد به ازای هر ۱۰۰ ریال سرمایه‌گذاری در دارایی‌ها، ۱۲/۸۳ ریال بازدهی ایجاد شده است. میانگین و میانه نقدینگی شرکت به ترتیب ۰/۰۴۴ و ۰/۰۲۷ است. انحراف معیار اهرم مالی ۹۲/۵۲۰ و انحراف معیار اندازه شرکت ۳/۹۸۵ است که بیانگر این موضوع است که اهرم مالی دارای بیشترین و اندازه شرکت دارای کمترین پراکندگی هستند.

جدول ۲. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	میانه	حداکثر	حداقل	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی
قابلیت مقایسه	-۰/۰۷۲۷	-۰/۰۴۵۰	-۰/۰۰۳۲	-۰/۸۵۰۶	۰/۱۱۷۵	-۴/۴۳۰	۲۳/۵۱۰
عدم تقارن اطلاعاتی	۰/۰۲۶۰	۰/۰۲۳۰	۰/۲۴۶۷	۰/۰۰۰۵	۰/۰۲۰۳	۶/۲۲۰	۵۵/۲۰۳
اندازه شرکت	۱۵/۲۰۵	۱۵/۰۸۲	۲۰/۵۸۴	۱۰/۶۶۰	۱/۵۹۴	۰/۳۴۵	۳/۹۸۵
اهرم مالی	۰/۶۳۹۴	۰/۵۷۲۸	۹/۴۵۷	۰/۰۲۶	۰/۶۳۴۳	۸/۲۴۹	۹۲/۵۲۰
فرصت رشد	۷/۵۵۷	۵/۰۳۱	۵۸/۷۷۷	-۵۵/۴۷۳	۹/۸۹۳	۱/۵۸۶	۱۳/۳۲۵
سودآوری	۰/۱۲۸۳	۰/۱۰۶۴	۱/۲۹۶	-۱/۸۲۱	۰/۲۱۵۶	-۱/۰۹۴	۱۵/۹۶۲
رشد فروش	۰/۳۹۷	۰/۳۰۸۲	۳/۷۷۹	-۰/۹۹۸	۰/۶۳۹	۱/۷۷۱	۹/۱۸۷
جریان نقد عملیاتی	۰/۱۲۲۷	۰/۰۸۸	۲/۳۸۸	-۱/۳۹۸	۰/۲۲۲۱	۳/۵۳۶۲	۳۶/۱۵۷

در جدول (۳) اطلاعات چرخه عمر شرکت‌ها ارائه شده است. شرکت‌های نمونه به طور میانگین ۱۱/۱۲ درصد در مرحله معرفی، ۴۰/۲۵ درصد در مرحله رشد و ۲۵/۷۵ درصد در مرحله بلوغ قرار دارند و کمترین فراوانی در مرحله افول است.

جدول ۳. فراوانی شرکت‌ها بر اساس چرخه عمر

رکود	افول	بلوغ	رشد	معرفی	
۱۶۷	۱۶	۲۰۶	۳۲۲	۸۹	تعداد شرکت
۲۰/۸۷	۲/۰۰	۲۵/۷۵	۴۰/۲۵	۱۱/۱۲	درصد

نتایج آزمون فرضیه اول، دوم و سوم

نتایج آزمون رابطه (۶) که مربوط به فرضیه‌های اشاره شده است، در جدول شماره (۴) گزارش شده است. بر اساس آزمون F لیمر و هاسمن، نوع برازش مدل با استفاده از داده‌های تابلویی با اثرات ثابت است.

بر اساس فرضیه اول انتظار می‌رود مقایسه پذیری در مرحله معرفی از مرحله بلوغ کمتر باشد. همان‌طور که در جدول (۴) نشان داده شده است، ضریب مرحله بلوغ (β_4) در سطح خطای ۵

درصد مثبت (۰/۰۰۷۰) و معنادار است و مقدار آن از ضریب مرحله معرفی (β_1) بزرگ تر است. برای بررسی بزرگ تر بودن ضریب β_4 از β_1 از نظر آماری، از آزمون والد استفاده شده است که سطح احتمال (۰/۰۰۰۰) آن بیانگر این موضوع است که مقایسه پذیری صورت های مالی در مرحله معرفی از مرحله بلوغ کمتر است و فرضیه اول در سطح خطای ۵ درصد رد نمی شود. بر اساس فرضیه دوم انتظار می رود مقایسه پذیری در مرحله رشد از مرحله بلوغ کمتر باشد. همان طور که در جدول (۴) نشان داده شده است، ضریب مرحله بلوغ (β_4) در سطح خطای ۵ درصد مثبت (۰/۰۰۷۰) و معنادار است ولی مقدار ضریب مرحله رشد (β_2) در سطح خطای ۵ درصد منفی (۰/۰۰۴۷-) و معنادار است. همان طور که ضرایب نشان می دهند مرحله بلوغ تأثیر مثبت و مرحله رشد تأثیر منفی دارند. برای اطمینان بیشتر به منظور بزرگ تر بودن ضریب β_4 از β_2 از نظر آماری، از آزمون والد استفاده شده است که سطح احتمال (۰/۰۰۰۰) آن بیانگر این موضوع است که مقایسه پذیری صورت های مالی در مرحله رشد از مرحله بلوغ کمتر است و فرضیه دوم در سطح خطای ۵ درصد رد نمی شود.

بر اساس فرضیه سوم انتظار می رود مقایسه پذیری در مرحله افول از مرحله بلوغ کمتر باشد. همان طور که در جدول (۴) نشان داده شده است، ضریب مرحله بلوغ (β_4) در سطح خطای ۵ درصد مثبت (۰/۰۰۷۰) و معنادار است و مقدار آن از ضریب مرحله افول (β_3) بزرگ تر است. برای بررسی بزرگ تر بودن ضریب β_4 از β_3 از نظر آماری، از آزمون والد استفاده شده است که سطح احتمال (۰/۰۰۰۰) آن بیانگر این موضوع است که مقایسه پذیری صورت های مالی در مرحله افول از مرحله بلوغ کمتر است و فرضیه سوم در سطح خطای ۵ درصد رد نمی شود.

جدول ۴. نتایج برآورد رابطه (۶)

Com _{it} = $\beta_0 + \beta_1 \text{Into}_{it} + \beta_2 \text{Gro}_{it} + \beta_3 \text{Dec}_{it} + \beta_4 \text{MA}_{it} + \beta_5 \text{Size}_{it} + \beta_6 \text{Lev}_{it} + \beta_7 \text{MtB}_{it} + \beta_8 \text{Roa}_{it} + \beta_9 \text{SaleG}_{it} + \beta_{10} \text{Cfo}_{it} + \varepsilon_{it}$					
vif	سطح معناداری	آماره Z	خطای استاندارد	ضرایب	متغیر
-	۰/۰۰۰	-۳/۶۶	۰/۰۰۹۷	-۰/۰۳۵۵۹	عرض از مبدأ
۱/۴۱	۰/۲۳۸	۱/۱۸	۰/۰۰۲۵	۰/۰۰۳۰	مرحله معرفی
۱/۷۹	۰/۰۱۶	-۲/۴۲	۰/۰۰۱۹	-۰/۰۰۴۷	مرحله رشد
۱/۱۰	۰/۷۲۹	۰/۳۵	۰/۰۰۵۲	۰/۰۰۱۸	افول
۱/۶۷	۰/۰۰۱	۳/۲۹	۰/۰۰۲۱	۰/۰۰۷۰	بلوغ
۱/۱۳	۰/۰۰۳	-۲/۹۵	۰/۰۰۰۶	-۰/۰۰۱۸	اندازه شرکت

Com _{it} = $\beta_0 + \beta_1 \text{Into}_{it} + \beta_2 \text{Gro}_{it} + \beta_3 \text{Dec}_{it} + \beta_4 \text{MA}_{it} + \beta_5 \text{Size}_{it} + \beta_6 \text{Lev}_{it} + \beta_7 \text{MtB}_{it} + \beta_8 \text{Roa}_{it} + \beta_9 \text{SaleG}_{it} + \beta_{10} \text{Cfo}_{it} + \varepsilon_{it}$					
vif	سطح معناداری	آماره Z	خطای استاندارد	ضرایب	متغیر
۱/۷۸	۰/۲۷۶	۱/۰۹	۰/۰۰۲۲	۰/۰۰۲۴	اهرم مالی
۱/۱۳	۰/۰۲۵	-۲/۲۵	۰/۰۰۰۰۷	-۰/۰۰۰۱	فرصت رشد
۲/۰۲	۰/۵۴۰	۰/۶۱	۰/۰۰۴۸	۰/۰۰۲۹	سودآوری
۱/۰۸	۰/۶۵۳	۰/۴۵	۰/۰۰۱۱	۰/۰۰۰۵	رشد فروش
۱/۲۲	۰/۰۴۹	۱/۹۷	۰/۰۰۳۸	۰/۰۰۷۶	جریان نقد عملیاتی
۰/۰۰۰۷			۳۰/۵۶		آماره خی دو
۰/۰۰۰۰			۹/۲۳		آماره F لیمر
۰/۰۰۰۰			۱۲/۲۳		اماره هاسمن
۰/۰۰۰۰			۲۰۱۵/۱۶		آماره ولدریج
۰/۰۰۰۰			۲۱۰۷/۴۳		آماره نسبت راستنمایی
۰/۰۰۰۰		۱۶/۳۲			آزمون والد ($t=0\beta_4-\beta$)
۰/۰۰۰۰		۱۶/۲۱			آزمون والد ($t=0\beta_4-\beta$)
۰/۰۰۰۰۰		۱۵/۹۶			آزمون والد ($t=0\beta_4-\beta$)

مقادیر آماره تورم واریانس نشان می‌دهد در بین متغیرهای مستقل رابطه (۶) مشکل هم خطی وجود ندارد. معناداری آماره والد (۳۰/۵۶) نشان‌دهنده معناداری کل رابطه (۶) است. معناداری آماره وولدریج نشان می‌دهد باقیمانده‌های رابطه (۶) خودهمبستگی سریالی دارند. همچنین معناداری آماره نسبت راست نمایی نشان‌دهنده عدم وجود مشکل ناهمسانی واریانس بین اجزای اخلاص رابطه (۶) است. در این پژوهش برای رفع مشکل خودهمبستگی سریالی از روش حداقل مربعات تعمیم یافته استفاده شده است.

نتایج آزمون فرضیه چهارم

نتایج آزمون فرضیه چهارم پژوهش در جدول شماره (۵) گزارش شده است. نتایج آزمون F لیمر و هاسمن بیانگر استفاده از داده‌های تابلویی با اثرات ثابت است.

بر اساس فرضیه چهارم انتظار می‌رود زمانی که عدم تقارن اطلاعاتی زیاد است، قابلیت مقایسه برای شرکت‌های بالغ نسبت به سایر شرکت‌ها افزایش می‌یابد. همان‌طور که در جدول شماره (۵) قابل مشاهده است سطح معناداری ضریب حاصل ضرب مرحله بلوغ در عدم تقارن اطلاعاتی در سطح خطای ۱۰ درصد مثبت ۰/۷۰۵۰ و معنادار است. این موضوع بیانگر این است که قابلیت

مقایسه برای شرکت‌های بالغ، زمانی که عدم تقارن اطلاعاتی بالا است، افزایش می‌یابد و فرضیه چهارم در سطح خطای ۱۰ درصد تأیید می‌شود.

مقادیر آماره تورم واریانس نشان می‌دهد در بین متغیرهای مستقل رابطه (۷) مشکل هم خطی وجود ندارد. معناداری آماره والد (۳۰/۳۱) نشان‌دهنده معناداری کل رابطه (۷) است. معناداری آماره وولدریج نشان می‌دهد باقیمانده‌های رابطه (۷) خودهمبستگی سریالی دارند. همچنین معناداری آماره نسبت راست نمایی نشان‌دهنده عدم وجود مشکل ناهمسانی واریانس بین اجرای اخلاص رابطه (۷) است. در این پژوهش برای رفع مشکل خودهمبستگی سریالی از روش حداقل مربعات تعمیم‌یافته استفاده شده است.

جدول ۵. نتایج برآورد فرضیه چهارم

$Com_{it} = \beta_0 + \beta_1 Into_{it} + \beta_2 Gro_{it} + \beta_3 Dec_{it} + \beta_4 Ma_{it} + \beta_5 Asy_{it} + \beta_6 Into_{it} * Asy_{it} + \beta_7 Gro_{it} * Asy_{it} + \beta_8 Dec_{it} * Asy_{it} + \beta_9 Ma_{it} * Asy_{it} + \beta_{10} Size_{it} + \beta_{11} Lev_{it} + \beta_{12} MtB_{it} + \beta_{13} Roa_{it} + \beta_{14} SaleG_{it} + \beta_{15} Cfo_{it} + \varepsilon_{it}$					
vif	سطح معناداری	آماره Z	خطای استاندارد	ضرایب	متغیر
-	۰/۴۲۸	-۰/۷۹	۰/۳۵۲	-۰/۰۲۷۹	عرض از مبدأ
۲/۳۱	۰/۷۹۵	۰/۲۶	۰/۰۲۲۷	۰/۰۰۵۹	مرحله معرفی
۵/۱۰	۰/۰۱۲	-۲/۵۰	۰/۰۱۱۴	-۰/۰۲۸۶	مرحله رشد
۳/۰۸	۰/۶۷۴	۰/۴۲	۰/۰۶۸۸	۰/۰۲۸۹	افول
۳/۸۸	۰/۰۶۱	۱/۸۸	۰/۰۱۱۴	۰/۰۲۱۵	بلوغ
۴/۸۰	۰/۵۹۴	-۰/۵۳	۰/۲۷۹۴	۰/۱۴۸۹	عدم تقارن اطلاعاتی
۴/۰۸	۰/۸۶۰	۰/۱۸	۰/۸۰۶۰	۰/۱۴۲۰	مرحله رشد*عدم تقارن اطلاعاتی
۱/۲۸	۰/۷۷۸	۰/۲۸	۰/۳۲۴۳	۰/۰۹۱۲	مرحله معرفی*عدم تقارن اطلاعاتی
۴/۹۶	۰/۸۷۵	-۰/۱۶	۲/۷۰۴	-۰/۴۲۷۱	مرحله افول*عدم تقارن اطلاعاتی
۳/۲۱	۰/۰۵۰	-۱/۹۶	۰/۳۶۴۱	۰/۷۱۵۰	مرحله بلوغ*عدم تقارن اطلاعاتی
۲/۳۱	۰/۱۵۹	-۱/۴۱	۰/۰۰۲	-۰/۰۰۳۱	اندازه شرکت
۱/۷۹	۰/۷۳۰	۰/۳۵	۰/۰۰۶۷	۰/۰۰۲۳	اهرم مالی
۱/۱۰	۰/۳۳۴	-۰/۹۷	۰/۰۰۰۲	-۰/۰۰۰۲	فرصت رشد
۲/۰۲	۰/۳۳۱	-۰/۹۷	۰/۰۱۸۰	-۰/۰۱۷۵	سودآوری
۱/۰۵	۰/۳۸۰	۰/۸۸	۰/۰۰۴۱	۰/۰۰۳۶	رشد فروش
۱/۲۲	۰/۰۹۱	۱/۶۹	۰/۰۱۲۹	۰/۰۲۱۸	جریان نقد عملیاتی

$$Com_{it} = \beta_0 + \beta_1 Into_{it} + \beta_2 Gro_{it} + \beta_3 Dec_{it} + \beta_4 Ma_{it} + \beta_5 Asy_{it} + \beta_6 Into_{it} * Asy_{it} + \beta_7 Gro_{it} * Asy_{it} + \beta_8 Dec_{it} * Asy_{it} + \beta_9 Ma_{it} * Asy_{it} + \beta_{10} Size_{it} + \beta_{11} Lev_{it} + \beta_{12} MtB_{it} + \beta_{13} Roa_{it} + \beta_{14} SaleG_{it} + \beta_{15} Cfo_{it} + \varepsilon_{it}$$

متغیر	ضرایب	خطای استاندارد	آماره Z	سطح معناداری	vif
آماره خی دو		۳۰/۳۱			۰/۰۱۰۹
آماره F لیمر		۹/۰۲			۰/۰۰۰۰
اماره هاسمن		۱۶/۳۵			۰/۰۰۰۰
آماره ولدریج		۲۱۵۰/۲۳			۰/۰۰۰۰
آماره نسبت راستمنایی		-۲۱۰۰/۴۶			۱/۰۰۰۰

بحث و نتیجه‌گیری

قابلیت مقایسه صورت‌های مالی در بین شرکت‌ها یک ویژگی کیفی ضروری است که توسط چارچوب‌های گزارشگری مالی مورد نیاز است. مقایسه پذیری صورت‌های مالی میزان شباهت بین صورت‌های مالی دو شرکتی است که با معاملات اقتصادی مشابهی روبرو بوده‌اند، زیرا این معاملات اقتصادی در سیستم‌های حسابداری مالی آن‌ها ثبت می‌شوند. قابلیت مقایسه هزینه‌های کسب اطلاعات را کاهش می‌دهد و کیفیت اطلاعات مالی ارائه شده در صورت‌های مالی را افزایش می‌دهد. با توجه به الزامات نظارتی و عملی قابل مقایسه، بررسی عوامل تعیین کننده آن مهم است. تئوری چرخه عمر شرکت نشان می‌دهد که شرکت‌ها از طریق مراحل چرخه عمر متمایز تکامل می‌یابند مراحل چرخه درآمدزایی، سودآوری و جریان‌های نقدی در طول مراحل معرفی و رشد نامشخص هستند. مراحل معرفی، رشد، بلوغ و افول چرخه عمر، منعکس کننده تحول در سازمان، تأمین مالی، سرمایه‌گذاری و ساختاری است که شرکت‌ها تجربه می‌کنند. گرچه همه شرکت‌ها هر مرحله را برای مدت یکسان طی نمی‌کنند، هر مرحله از چرخه عمر شرکت، ویژگی‌های منحصر به فرد خود را دارد. تغییر محیط‌های عملیاتی داخلی و خارجی در هر مرحله بر مدل‌های کسب و کار اساسی تأثیر می‌گذارد. در نتیجه، انگیزه افشای اطلاعات جامع با کیفیت بالا بسته به الزامات و ویژگی‌های هر مرحله از چرخه زندگی متفاوت است و انتظار می‌رود که چرخه عمر شرکت بر مقایسه پذیری تأثیرگذار باشد. بنابراین هدف این پژوهش بررسی رابطه بین چرخه عمر و قابلیت مقایسه صورت‌های مالی با در نظر گرفتن نقش عدم تقارن اطلاعاتی است.

یافته‌های فرضیه اول، دوم و سوم نشان داد که مقایسه پذیری صورت‌های مالی در مرحله بلوغ نسبت به مرحله معرفی، رشد و افول بیشتر است. شرکت‌ها در مرحله بلوغ دارای کنترل‌های

داخلی، ساختارهای سازمانی و کارکنان ماهر هستند، به همین خاطر امکان ارائه صورت‌های مالی مقایسه پذیر برای آن‌ها میسر است. این یافته‌ها با پژوهش بیسواز و همکاران (۲۰۲۲) هم‌خوانی دارد. نتایج آزمون فرضیه چهارم نشان داد زمانی که عدم تقارن اطلاعاتی زیاد است، در مرحله بلوغ مقایسه پذیری صورت‌های مالی افزایش می‌یابد. در واقع عدم تقارن اطلاعاتی انگیزه‌هایی را برای مدیران فراهم می‌کند تا صورت‌های مالی قابل مقایسه‌ای را به منظور ارتقای کیفیت محیط اطلاعاتی تهیه کنند. این یافته‌ها با یافته‌های پژوهش بیسواز و همکاران (۲۰۲۲) مطابقت دارد. به‌طور کلی استاندارد گذاران و متخصصان حسابداری بارها بر نقش مفید مقایسه پذیری در گزارشگری مالی تأکید می‌کنند و استدلال می‌کنند که سودمندی صورت‌های مالی برای تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاران را افزایش می‌دهد.

این پژوهش بینش‌هایی را در مورد لزوم در نظر گرفتن چرخه عمر شرکت هنگام طراحی استانداردهای حسابداری مالی به سیاست‌گذاران و تدوین‌کنندگان ارائه می‌دهد. به سازمان بورس اوراق بهادار پیشنهاد می‌شود که شرکت‌های فعال در بورس را به‌طور مستقل و بر اساس معیارهای چرخه عمر شرکت طبقه‌بندی نماید و با انتشار سالانه این طبقه‌بندی، گام مهمی در راستای افزایش مقایسه پذیری و کیفیت گزارشگری مالی بردارد. با توجه به اینکه قابلیت مقایسه صورت‌های مالی در مرحله بلوغ نسبت به سایر مراحل بیشتر است، به سرمایه‌گذاران پیشنهاد می‌شود که در استفاده و تحلیل اطلاعات صورت‌های مالی و مقایسه آن‌ها با سایر شرکت‌های مشابه، حتماً به مراحل چرخه عمر شرکت به خصوص مرحله بلوغ توجه نمایند. همچنین به موسسه‌های حسابرسی پیشنهاد می‌شود که در ارزیابی ریسک شرکت صاحب کار و برنامه‌ریزی عملیات حسابرسی، در کنار سایر عوامل مراحل مختلف چرخه عمر شرکت را در نظر بگیرند چراکه میزان کیفیت اطلاعات و مقایسه پذیری آن‌ها متفاوت خواهد بود.

برای پژوهش‌های آتی به پژوهشگران پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد:

الف. بررسی رابطه بین مقایسه پذیری صورت‌های مالی و چرخه عمر شرکت با توجه به نقش مشکلات نمایندگی

ب. بررسی رابطه بین مقایسه پذیری صورت‌های مالی و چرخه عمر شرکت با توجه به نقش کنترل‌های داخلی

ج. بررسی تأثیر چرخه عمر شرکت بر ضریب واکنش سودهای آتی

د. برای اندازه‌گیری قابلیت مقایسه می‌توان به جای استفاده رابطه سود و بازده، از رابطه اقلام تعهدی و جریان نقد عملیاتی استفاده کرد.

پژوهش حاضر در شرکت‌های بورس تهران انجام شده است، از این رو باید در تعمیم نتایج آن به سایر شرکت‌ها جانب احتیاط را رعایت کرد، به خصوص که معیار عینی‌تری برای قابلیت مقایسه صورت‌های مالی وجود ندارد.

ملاحظات اخلاقی

حامی مالی: مقاله حامی مالی ندارد.

مشارکت نویسندگان: تمام نویسندگان در آماده‌سازی مقاله مشارکت داشته‌اند.

تعارض منافع: بنا بر اظهار نویسندگان در این مقاله هیچ‌گونه تعارض منافی وجود ندارد.

تعهد کپی‌رایت: طبق تعهد نویسندگان حق کپی‌رایت رعایت شده‌است.

منابع

- بهنام پور، محمود؛ هاشمی دهچی، مجید؛ ایزدی نیا، ناصر. (۱۴۰۲). قابلیت مقایسه صورت‌های مالی و استفاده مدیران از منابع شرکتی. *دانش حسابداری*، ۱۴(۱)، ۵۱-۶۹.
- خزایی، مهدی، زلّقی، حسن، افلاطونی، عباس. (۱۳۹۸). تأثیر توانایی مدیران بر میزان قابلیت مقایسه صورت‌های مالی. *دانش حسابداری*، ۱۰(۲)، ۲۱-۴۲.
- خزایی، مهدی؛ زلّقی، حسن؛ افلاطونی، عباس. (۱۴۰۰). نقش تعدیل‌گر ساختار مالکیت بر رابطه قابلیت مقایسه صورت‌های مالی و مدیریت سود. *پژوهش‌های تجربی حسابداری*، ۱۱(۱)، ۱-۲۳.
- واعظ، سید علس؛ بنایی قدیم، رحیم؛ قلمبر، محمد حسن؛ قناد، علی. (۱۴۰۳). تأثیر انحراف توجه سهامداران نهادی بر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی. *پژوهش‌های تجربی حسابداری*، ۱۴(۱)، ۱۳۶-۱۶۴.
- هاشمی دهچی، مجید؛ ایزدی نیا، ناصر؛ امیری، هادی. (۱۳۹۹). تأثیر قابلیت مقایسه صورت‌های مالی بر مربوط بودن اطلاعات حسابداری با تأکید بر نقش سرمایه‌گذاران متخصص و عدم تقارن اطلاعاتی. *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*، ۲۷(۳)، ۴۷۳-۴۹۴.

References

- Anthony, J. H; & Ramesh, K. (1992). Association between accounting performance measures and stock prices: A test of the life cycle hypothesis. *Journal of Accounting and Economics*, 15(2-3), 203-227.
- Behnampour, M, Hashemi Dehchi, M; Izadinia, N. (2023). Financial Statement Comparability and Managers' Use of Corporate Resources. *Journal of Accountnig Knowledge*, 27(3), 473-494. (In Persian).
- Berger, A. N; & Udell, G. F. (1998). The economics of small business finance: The roles of private equity and debt markets in the financial growth cycle. *Journal of Banking & Finance*, 22(6-8), 613-673.
- Biswaz, P, Habib, H, & Ranasinghe. (2022). Firm life cycle and financial statement comparability. *Advansec in accounting*, 58.
- Coulton, J. J; & Ruddock, C. (2011). Corporate payout policy in Australia and a test of the life-cycle theory. *Accounting and Finance*, 51(2), 381-407.
- De Franco, G; Kothari, S.P. and Verdi, R.S. (2011). The benefits of financial statement comparability, *Journal of Accounting Review*, 49, 895-931.
- DeAngelo, H; DeAngelo, L; & Stulz, R. M. (2006). Dividend policy and the earned/ contributed capital mix: a test of the life-cycle theory. *Journal of Financial Economics*, 81(2), 227-254.
- Dickinson, V. (2011). Cash flow patterns as a proxy for firm life cycle. *The Accounting Review*, 86(6), 1969-1994.
- Donaldson, G; & Lorsch, J. W. (1983). *Decision making at the top: The shaping of strategic direction*. New York, NY: Basic Books.

- Doyle, J; Ge, W; & McVay, S. (2007). Determinants of weaknesses in internal control over financial reporting. *Journal of Accounting and Economics*, 44(1-2), 193-223.
- Financial Accounting Standards Board. (2010). Statement of Financial Accounting Concepts No. 8. *Conceptual Framework for Financial Reporting*, Norwalk, CT_FASB.
- Habib, A; & Hasan, M. M. (2019). Corporate life cycle research in accounting, finance and corporate governance: A survey, and directions for future research. *International Review of Financial Analysis*, 61, 188-201.
- Hanks, H. S. (1990). The organization life cycle: Integrating content and process. *Journal of Small Business Strategy*, 1(1), 1-12.
- Hasan, M. M; & Cheung, W.-K. (2018). Organization capital and firm life cycle. *Journal of Corporate Finance*, 48, 556-578.
- Hasan, M. M; & Habib, A. (2017). Corporate life cycle, organizational financial resources and corporate social responsibility. *Journal of Contemporary Accounting and Economics*, 13(1), 20-36.
- Hasan, M. M; Al-Hadi, A; Taylor, G; & Richardson, G. (2017). Does a firm's life cycle explain its propensity to engage in corporate tax avoidance? *The European Accounting Review*, 26(3), 469-501.
- Hashemi Dehchi, M; Izadinia, N; Amiri, H. (2020). The Effect of Financial Statement Comparability on the Relevance of Accounting Information with Emphasis on the Role of Sophistication Investors and Information Asymmetry. *Accounting and Auditing Review*, 27(3), 473-494. (In Persian).
- Imhof, M. J; Seavey, S. E; & Smith, D. B. (2017). Comparability and cost of equity capital. *Accounting Horizons*, 31(2), 125-138.
- Karnani, A. (1984). The value of market share and the product life cycle A gametheoretic model. *Management Science*, 30(6), 696-712.
- Khazaei, M; Zalaghi, H; & Aflatooni, A. (2019). Impact of management ability on Financial Statement Comparability and Earnings Management. *Journal of Accountning Knowledge*, 10(2), 21-42. (In Persian).
- Khazaei, M; Zalaghi, H; & Aflatooni, A. (2021). Moderating Effect of Ownership Structure on the Relation between Financial Statement Comparability and Earnings Management. *Empirical Research in Accounting*, 11(1), 1-22. (In Persian).
- Kim, J.-B; Li, L; Lu, L. Y; & Yu, Y. (2016). Financial statement comparability and expected crash risk. *Journal of Accounting and Economics*, 61(2-3), 294-312.
- Krishnan, G. V; Myllymaki, E.-M; & Nagar, N. (2021). Does financial reporting quality vary across firm life cycle? *Journal of Business Finance and Accounting*, 48(5 & 6), 954-987.
- Lang, M; & Lundholm, R. (1993). Cross-sectional determinants of analyst ratings of corporate disclosures. *Journal of Accounting Research*, 31(2), 246-271.
- Miller, D; & Friesen, P. H. (1984). Successful and unsuccessful phases of the corporate life cycle. *Organization Studies*, 4(4), 339-356.
- Perez, S; Llopis, A; & Llopis, J. (2004). The determinants of survival of Spanish manufacturing firms. *Review of Industrial Organization*, 25(3), 251-273.

- Sohn, B. C. (2016). The effect of accounting comparability on the accrual-based and real earnings management. *Journal of Accounting and Public Policy*, 35(5), 513–539.
- Vaez, A; Bonabi Ghdim, R; Ghambor, M & Ghanad, A. (2019). The Effect of Institutional Investors' Distraction on Financial Statement Comparability and Earnings Management. *Empirical Research in Accounting*, 14(51), 139-164. (In Persian).
- Verrecchia, E. E. (1990). Information quality and discretionary disclosure. *Journal of Accounting and Economics*, 12(4), 365–380.

COPYRIGHTS

This is an open access article under the CC BY-NC-ND 4.0 license.